

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА І ХОРЕОГРАФІЇ
КАФЕДРА ХОРЕОГРАФІЇ**

«Допущено до захисту»:

Завідувач кафедри хореографії

_____ Людмила АНДРОЩУК

Протокол засідання кафедри № ____ від «__» 2025 р.

ЛЕЩЕНКО ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА

**ВТІЛЕННЯ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У ХОРЕОГРАФІЇ ЗАСОБАМИ
ДЖАЗ-МОДЕРН ТАНЦЮ**

Творча робота зі спеціальності

024 «Хореографія»

Освітньо-професійна програма **024.00.01**

Хореографія (за видами)

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

Керівник:

доктор педагогічних наук,

професор кафедри хореографії

Т. О. Благова

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБРАЗНОСТІ В ДЖАЗ-МОДЕРН ТАНЦІ.....	6
1.1 Джаз-модерн танець як вид хореографії. Історичні аспекти виникнення джаз-модерн танцю.....	6
1.2 Дослідження балетмейстерів-постановників, спектаклів та хореографічних номерів, аналіз хореографічних творів, створених на тему джаз-модерн танцю.	11
1.3 Хореографічний образ. Втілення жіночих образів у хореографії.....	16
РОЗДІЛ 2. СЦЕНАРНО-КОМПОЗИЦІЙНА РОЗРОБКА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ.....	21
2.1 Сценарно-композиційний план	21
2.2 План мізансцен (малюнки танцю).....	23
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30

Вступ

Актуальність дослідження. Джаз-модерн танець, як інноваційний стиль, надає унікальні можливості для втілення різноманітних жіночих образів у хореографії. Сучасна культура переосмислює жіночі ролі в суспільстві, що активно відображається в мистецтві. У танці, зокрема в джаз-модерні, жінка має змогу проявити свою силу, незалежність, емоційність і внутрішню свободу. Саме цей стиль поєднує динамічні та пластичні рухи, що підсилюють глибину і багатогранність жіночих образів. Однак у науковій літературі недостатньо досліджень, які б глибоко аналізували як засоби джаз-модерну дозволяють танцівниці розкрити складність жіночих характерів. Це дослідження спрямоване на заповнення цієї наукової прогалини та розширення уявлень про роль жінки у сучасному танцювальному мистецтві. У роботі розглянуто втілення жіночих образів у хореографії засобами джаз-модерн танцю. Джаз-модерн, як один із найдинамічніших і багатогранних танцювальних напрямів XX століття, відкриває нові можливості для розкриття жіночності та вираження емоційної глибини жіночого характеру. Проаналізовано художні особливості створення жіночих образів у цьому стилі, їх символізм, рухова структура та вплив на сучасну танцювальну культуру.

Об'єкт - джаз-модерн танець як вид хореографії.

Предмет – жіноча образність у джаз-модерн хореографії.

Метою магістерської роботи є дослідження особливостей відображення жіночих образів у хореографії засобами джаз-модерн танцю.

Завдання:

1. Охарактеризувати втілення жіночих образів у хореографії.
2. Проаналізувати джаз-модерн танець як інноваційний стиль.
3. Дослідити сценічні прийоми для створення жіночої образності в джаз-модерн танці.

Методи дослідження:

1. Мистецтвознавчий аналіз - дослідження та аналіз статей, книг, відеоматеріалу та інших джерел на тему джаз-модерн танцю.
2. Систематизація - актуалізація власних знань щодо обраної теми, детальне вивчення постановок та теоретичного матеріалу сучасних хореографів, їх систематизація.
3. Порівняння - дослідження способів розкриття певного хореографічного образу засобами джаз-модерн танцю та їх порівняння.
4. Узагальнення - проведення підсумків проведеної роботи, узагальнення вивченого.

Теоретичне значення дослідження полягає в системному аналізі втілення жіночих образів у хореографії засобами джаз-модерн танцю як важливого напрямку розвитку сучасного танцювального мистецтва. У роботі розкрито особливості художньо-образної системи джаз-модерну, виявлено специфіку тілесності, емоційності та пластичної виразності, що формують жіночий хореографічний образ у контексті цього стилю. Дослідження поглиблює теоретичні уявлення про естетику жіночності в сучасній хореографії, визначає взаємозв'язок між технічною лексикою танцю та художньо-смісловим наповненням образу. Результати роботи доповнюють наукові знання у галузі мистецтвознавства та культурології, зокрема у вивченні гендерної специфіки пластичної виразності та семантики руху в сучасному сценічному мистецтві.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у різних сферах хореографічної освіти та сценічної практики. Отримані висновки можуть стати методологічним орієнтиром для балетмейстерів, педагогів і виконавців при створенні сценічних постановок у стилі джаз-модерн, спрямованих на глибоке розкриття жіночої природи через пластику тіла, емоцію та символізм руху. Матеріали дослідження можуть бути використані у навчальному процесі

закладів вищої мистецької освіти під час викладання деяких дисциплін. Крім того, результати дослідження можуть стати основою для підготовки методичних рекомендацій, навчально-практичних посібників, творчих проєктів і концертних номерів, а також сприяти розвитку й популяризації джаз-модерн танцю в Україні та за її межами.

Апробація. Результати творчої роботи представлені на Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Перспективи розвитку сучасного мистецтва хореографії» 14 листопада 2024 року, м. Умань, Міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Мистецтво танцю і хореографічна освіта: досвід, тенденції, перспективи» 24 квітня 2025 року, м. Київ.

Структура роботи: вступ, перший розділ, другий розділ, висновки, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ВТІЛЕННЯ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ У ХОРЕОГРАФІЇ ЗАСОБАМИ ДЖАЗ-МОДЕРН ТАНЦЮ

1.1 Джаз-модерн танець як вид хореографії. Історичні аспекти виникнення джаз-модерн танцю.

Розглянемо поняття джаз-модерн танець. Як зазначають Яценко А. та Баканча Л: «Якщо розібрати стиль джаз-модерн-танець то можна точно сказати, що в ньому поєднуються два стилі танцю, а саме техніка класичного та африканського танцю. На даний час цей стиль вивчають у всіх вищих навчальних закладах, які вивчають хореографію. Притаманні цьому стилю також чітка координація і швидкість рухів. Одним з аспектів в джаз-модерн-танці є взаємодія партнерів, а щоб краще налагодити контакт використовують техніку імпровізації, а саме контактну імпровізацію. Завдяки їй можна відчути свого партнера і контактувати тісно під час танцю. Тоді виникає легкість на сцені і партнери виглядають як одне ціле.» [2, с.10]. Можемо зробити висновок що джаз-модерн - один з напрямів сучасного хореографічного мистецтва, що зародився на початку 20 століття, який поєднує в собі елементи сучасного, класичного та джазового танцю. Основними характеристиками цього стилю танцю є поєднання класичних та сучасних технік, емоційна виразність, динаміка, імпровізація.

Танець модерн і джазовий танець довгі роки розвивалися як самостійні напрямки, а в 70-ті роки почався процес запозичення прийомів з різних шкіл. Причому не тільки з вищезазначених технік, але й з класичного балету.[10, с.15]

Розглянемо основні принципи модерн-джаз танцю:

1. Активне переміщення танцівника в просторі. Джаз-модерн танець зазвичай динамічний, в цьому стилі майже не використовуються

статичні пози та одноманітне розташування танцівників на сцені. Перевага надається активній зміні малюнків танцю та динамічній хореографії.

2. Ізоляція та поліцентрія. За допомогою цього принципу танцівники можуть передати тонкі емоційні стани та підкреслити свою індивідуальність.
3. Поліритмія. Центри можуть рухатись не тільки в різних просторових напрямленнях, а і в різних ритмічних малюнках.
4. Активні рухи корпусу: поза коллапса (тіло розслаблене та вільне), contraction та release (стискання та розширення), використання різних рівнів (як партер, так і високі рівні)[10, с 15-16].

Джазовий танець посідає особливе місце в історії хореографії, адже він сформувався на перетині культурних традицій, соціальних змін та музичних інновацій. Як зазначає Жаклін Налетт у статті *History of Jazz Dance*, різновиди джазового танцю відображають соціальну історію американського народу, інтегруючи етнічні впливи, історичні події та культурні трансформації [19, с. 2-4].

Походження джазового танцю пов'язане з ритмами й рухами, які африканські раби привезли до Америки. Стиль африканського танцю вирізнявся «земною» пластикою, використанням зігнутих колін, пульсуючих акцентів, ізоляцій частин тіла та плескання в долоні. Незважаючи на заборони, африканці зберегли основні елементи своєї культури, які згодом стали підґрунтям для формування джазу [17, с. 11].

У 1920-х рр. розвиток джазової музики сприяв появі нових танцювальних форм, серед яких особливе місце посів «Чарльстон». Саме в ньому вперше використовувалися ізоляції частин тіла, що стало важливим кроком у формуванні специфіки джазового стилю. Водночас Білл «Боджанглз» Робінсон здійснив значний внесок у розвиток стилю,

змінивши технічні акценти й надавши рухам легкості та віртуозності [17, с. 11].

Подальша еволюція джазового танцю тісно пов'язана з розвитком музичних жанрів: «свінг», «буггі-вуггі», «мотовн», латиноамериканські ритми. У 1930-х роках Фред Астер інтегрував елементи класичного танцю в джазову пластику, створивши елегантний сценічний стиль. У 1940-х Джек Коул започаткував «театральний джазовий танець», поєднавши балет, модерн та етнічні рухи; його новаторські пошуки заклали основу професійної підготовки джазових виконавців. Ген Келлі та Джером Роббінс закріпили традицію використання джазової хореографії у кінематографі та бродвейських постановках (West Side Story) [17, с.11].

У 1950–1970-х рр. відбувається становлення різних педагогічних шкіл. Гас Джордано сформував власний стиль, що поєднував модерн і джаз, доповнений елементами йоги. У цей же період Матт Меттокс розвинув концепцію «freestyle», зосереджену на технічній точності та індивідуальній інтерпретації руху.

Особливе значення має творчість Боба Фосса, який у 1970-х роках створив впізнавану театральну стилістику джазового танцю. Його новаторський підхід поєднав експресію, драматургічність і характерну пластику, що вплинула на подальший розвиток сценічної хореографії ХХ ст [16, с. 312].

Таким чином, історія джазового танцю є прикладом багатоступеневого культурного синтезу, що пройшов шлях від етнічних африканських рухів до професійної сценічної дисципліни з власною педагогічною системою та стилістичним різноманіттям. Важливим чинником цього процесу стали музичні трансформації, які визначали структурні та емоційно-образні параметри танцю. Внесок окремих митців забезпечив становлення джазового танцю як глобального мистецького

явища, що й сьогодні зберігає актуальність і вплив у сценічному та популярному мистецтві.

Проаналізуємо втілення жіночих образів у хореографії. Як зазначила Анахіна Т.: «Образ - найскладніший сплав внутрішніх та зовнішніх рис людської особистості. Хореографічний образ - цілісне вираження в танці почуття та думки людини. Головною умовою існування хореографічного образу є виразність пластичного руху, що складається з внутрішньої (універсальний зміст людського тіла, що в ньому виражено) та зовнішньої (індивідуальне значення тіла, якими засобами виражено) виразності, які становлять, відповідно, зміст та форму хореографічного образу, що у гармонійному єдності між собою.»[1, с. 17-21]. Для того, щоб правильно передати певний жіночий образ через призму танцю, потрібно використовувати не лише тіло, а і духовну складову [13, с. 42-45].

Жінки-хореографині, такі як Марта Грем, Піна Бауш, Мері Вігман працювали на хвилях феміністичного руху, допомагаючи формувати майбутнє рівності для жінок через бунт, інтелект та інновації [11, с. 220].

Наприклад Піна Бауш досить вдало усвідомлює важке становище жінок у суспільстві та образи, які вона обирає, щоб відобразити це занепокоєння. Прикладом є найзнаменитіший спектакль Бауш – “Весна священна”, в якому домінує жіночий кордебалет. “Весна священна” досліджує боротьбу жінки за визначення себе проти стереотипів чоловічого домінування [2, с.18].

Отже для передачі жіночого образу в танці важливо пропрацювати не лише пластику рухів танцівниці, а і емоційну складову. Це допоможе створити повноцінний і багатогранний хореографічний образ. Джаз-модерн танець дозволяє глибше розкрити жіночу сутність, передаючи не лише зовнішню красу, а і внутрішні переживання. Поєднання технічної майстерності з емоційним насиченням підкреслює унікальність кожного образу, роблячи його живим та неповторним на сцені[10, с.15].

У мистецтвознавстві джаз-танець має чітке визначення. Це один зі стилів сучасної хореографії, що має афроамериканське коріння. Слово "jazz" в англійській мові може означати "порушувати", "оживляти", "захоплювати", а також "сила", "енергія". Джаз-танець походить від традицій африканських танців і зберігає дві ключові риси: поліцентрію та ізоляцію. Танцівники в цьому стилі не тримають тіло жорстким і прямим – навпаки, рухи формуються в різних частинах тіла, які діють незалежно одна від одної. Частини тіла можуть рухатися з різною швидкістю та амплітудою. Такий підхід і називається поліцентією. Ізоляція – це здатність окремо контролювати різні частини тіла під час виконання танцювальних рухів. Вона дозволяє коригувати недоліки постави, незначні викривлення хребта, напругу в плечах чи м'язах [6, с. 316].

Як зазначила у своїй статті Хухра Л. - «Джаз-танець – це форма танцю, яка змінюється, вдосконалюється і приносить нове, цікаве і популярне, де робота корпусом танцюриста стає джерелом ритму. Джаз-танець включає в себе такі напрямки, як стріт-джаз-танець, класичний джаз-танець, бродвей джаз-танець, контемпорарі. Джаз-модерн танець не має чітких меж і рамок, за рахунок цього кожен танцівник має можливість поєднувати різні елементи і трактувати їх по-своєму. Танець шанують у всьому світі через його універсальність, енергійність і свободу самовираження.» [18, с. 44-48].

Отже джаз-модерн танець - це напрям у сучасному хореографічному мистецтві, який сформувався на перетині кількох культур і технік. Його витоки сягають африканських традицій та класичної танцювальної школи, що забезпечує поєднання емоційності, технічності та пластичної свободи. У 20 столітті джаз і модерн існували як окремі напрямки, проте з 70 років минулого століття почали зливатися в один стиль - джаз-модерн, який увібрав у себе елементи класичного балету, сучасного танцю та імпровізаційних технік. Основними характеристиками цього танцю є

динамічність, поліцентрія, ізоляція та поліритмія, що дозволяє танцівникам вільно проявити себе на сцені.

1.2 Дослідження балетмейстерів-постановників, спектаклів та хореографічних номерів, аналіз хореографічних творів, створених на тему джаз-модерн танцю.

Ключову роль у розвитку джаз-модерн танцю відіграли такі видатні хореографи-балетмейтери, як Джек Коул, Боб Фосс, Джером Роббінс, Гус Джордано та інші. Розглянемо більш детально ці постаті.

Джек Коул вважається батьком джазового танцю, тому що саме він першим систематизував джазову техніку та переніс її на сцену і в кінематограф. Американський танцівник, хореограф і педагог, творчість якого справила визначальний вплив на подальший розвиток цього напрямку. Його діяльність вирізнялася поєднанням виконавської майстерності, постановницького таланту та новаторської педагогічної роботи. У 1944 році Коул фактично створив власну школу на студії Columbia, де готував танцівників, які згодом стали зірками бродвейської сцени. Серед його учнів – Гвен Вердон, Метт Меттокс, Керол Хейні, та інші, які продовжили поширювати його хореографічні принципи. Таким чином, педагогічна діяльність Коула заклала основу для цілого покоління артистів і хореографів, що популяризували джаз-модерн [4, с. 3-4].

Особливу увагу слід приділити його стилістичним інноваціям. Коул поєднав елементи класичного джазового танцю з технікою індійського танцю, створивши унікальний синтетичний стиль. Така хореографічна мова відрізнялася ритмічною складністю, експресією та своєрідною екзотикою. Саме це надало джаз-модерн танцю нового звучання, відмінного від традиційних форм американського шоу-танцю [3, с. 12-14].

Таким чином, внесок Джека Коула полягає у створенні нового художнього стилю, формуванні школи учнів та закріпленні джаз-модерн танцю в академічному й театральному середовищі. Його творчість стала

підґрунтям для подальших експериментів Боба Фосса, Джерома Роббінса та інших відомих балетмейстерів.

Боб Фосс – не менш відомий та впливовий хореограф, чия творчість визначила естетику джаз-модерн танцю другої половини XX століття. Його індивідуальний стиль став настільки впізнаваним, що сформував окремий напрям у хореографії, відомий як «фоссівська» пластика [3, с. 12-14].

На відміну від своїх попередників, Фосс зосереджував увагу не на майстерності чи технічності, а на виразності деталей. Його хореографічна мова ґрунтувалася на ізоляції рухів окремих частин тіла (голови, плечей, стегон, рук, тощо), використанні зігнутих колін і «замкнених» поз, що протистояли класичним балетним лініям, залученні сценічного реквізиту (капелюхи, рукавички, стільці), який ставав органічною частиною танцю, поєднанні гротеску, іронії та еротики як головних виражальних засобів. Його постановки для Бродвею, такі як «Кабаре», «Чикаго», стали еталонними прикладами синтезу джаз-модерн танцю з театральною драматургією. У цих творах танець не виконує декоративної функції, а перетворюється на головний засіб розкриття психології персонажів і суспільних тем. Так, у «Чикаго» хореографія відображає іронічне ставлення до корупції й жадоби слави, тоді як у «Кабаре» мова танцю слугує художнім відтворенням атмосфери занепаду та моральних протиріч [4, с. 12].

Важливо зазначити, що Фосс мав власну педагогічну систему, у якій значну увагу приділяв ритмічним акцентам, внутрішній драматургії руху та синхронізації з музикою. Його учні – зокрема Гвен Вердон – стали провідними виконавцями та продовжувачами його школи [4, с. 12].

Таким чином, Боб Фосс здійснив революцію в джаз-модерн танці, створивши унікальну хореографічну мову, що поєднує театральність, гротеск та експресію.

Джером Роббінс - американський балетмейстер і постановник, чия творчість поєднала класичний балет, модерн і джаз, створивши новий підхід до сценічної драматургії танцю. Він працював як у сфері академічного балету (New York City Ballet), так і в театрі Бродвею, де здобув світове визнання. Найбільш значущим його досягненням стала постановка мюзиклу «West Side Story», у якій хореографія набула повноцінної драматургічної функції. Роббінс відмовився від декоративності танцю та зробив його головним засобом розкриття характерів і розвитку сюжету. У сценах протистояння вуличних банд (Jets і Sharks) хореографія передає агресію, конфлікт і соціальну напругу, тоді як у любовних епізодах пластика набуває ніжності та ліричності. Такий підхід відкрив нові можливості для використання джаз-модерн танцю як інструменту театрального мистецтва. Стиль Роббінса вирізняється поєднанням академічної техніки балету з джазовою динамікою та модерновою експресією, акцентом на реалістичному відображенні соціальних і культурних процесів, використанням ритмічних малюнків і ансамблевих сцен, які підкреслювали драматичні конфлікти [4, с. 14].

У сфері академічного танцю Роббінс співпрацював із Джорджем Баланчіном у New York City Ballet, де поставив низку балетів, зокрема Dancesata Gathering, The Cage. У цих роботах він інтегрував елементи джаз-модерн до неокласичної балетної сцени, тим самим розширюючи межі академічної хореографії [4, с. 14].

Таким чином, внесок Джерома Роббінса полягає у створенні нової моделі музично-театральної хореографії, у якій джаз-модерн став драматургічним інструментом. Його творчість довела, що танець може бути не лише прикрасою вистави, а й основним засобом вираження

конфліктів, емоцій та соціальних тем. Роббінс став мостом між академічною та популярною сценою, забезпечивши джаз-модерн танцю провідне місце у світовій культурі другої половини XX століття.

Проаналізуємо хореографічні номери та мюзикли, створені видатними хореографами, на тематику джаз-модерн танцю. Почнемо з «Кабаре» Боба Фосса. Його стиль – це своєрідна мова джазового танцю, яка вирізняється характерними елементами, такими як завернуті стопи, округлі плечі, ізольовані рухи різних частин тіла, джазові руки (джаз хендс), а також активне використання реквізиту. У мюзиклі ці прийоми служать вираженню психологічних станів персонажів. Хореографія Боба Фосса формує смисловий каркас спектаклю – танець виступає як дзеркало внутрішнього світу персонажів. Хореограф часто використовує паузи, синкопи, рухи часто синхронізовані з фразовою структурою пісень, але інколи навмисно відстають від музичного супроводу, створюючи дисонанс [13, с. 42-45].

Мюзикл «Чикаго», вперше представлений на Бродвеї у 1975 році, вважається класичними прикладами жанру «мюзиклу-сатири». У цьому жанрі музика і хореографія служать засобами соціальної критики. Сюжет зосереджується на темах злочину та маніпуляції суспільною думкою, коли кримінальні злочинниці стають зірками, а судовий процес перетворюється на театралізоване шоу. Ідеї Боба Фосса та їхня подальша реалізація у фільмовій версії демонструють неповторне сполучення джазової хореографії та сатиричного погляду на масову культуру. В цьому мюзиклі дуже яскраво представлений стиль Боба Фосса: акцент на ізоляції рухів тіла, гра з ритмами музики, підкреслення ролі рук, плечей, тазу як головних центрів виразності, активне використання реквізиту. Хореографія у мюзиклі «Чикаго» стає засобом соціальної сатири. Різкі, майже механічні рухи акцентують увагу на знеособленості масової культури, а еротична пластика викриває комерціалізацію жіночого тіла.

Ансамбль, виконуючи роль своєрідного «хору», додає відчуття колективної співучасті й підсилює загальну атмосферу [18, с. 44-48].

Розглянемо «Мулен Руж» як хореографічний витвір. Це синтез традицій кабаре, джаз-модерну та сучасних танцювальних технік, де танець є головним носієм сенсів. Хореографія не просто додає шоу вишуканості, а й виконує роль драматургічної основи. Передає емоції, конфлікти, ідеї твору, а також символізує амбівалентність мистецтва, що одночасно є простором свободи та товаром для продажу. Символіка тілесності в хореографії розкривається як багатовимірна система значень, де пластика рухів слугує не лише способом естетичного впливу, але й засобом художнього осмислення соціокультурних явищ. Еротизовані жести й пози складають основу образу кабаре, що постає як простір торгівлі насолодою, у якому тіло стає головним товаром та засобом впливу. Фрагментарність рухів, яка проявляється через ізоляції, акценти на окремих зонах та штучну роздрібненість жестів, метафорично представляє розбите цілісне «я» в контексті світу комерції та масових розваг. У цьому просторі важливою складовою стає реквізит — пір'я, стільці, корсети набувають значення не тільки декоративних елементів чи аксесуарів, а й символів театралізованої ілюзії, де тіло артистів перетворюється на об'єкт декорації, що втрачає свою автономність. Особливо яскравим прикладом тілесної метафорики можна назвати танго («El Tango de Roxanne»), яке через свої агресивні рухи, контрастні падіння, напругу опору та підкорення розкриває драматизм любовного конфлікту. Пластика тут передає емоційні злами: ревності й пристрасть трансформуються у фізичне протистояння, де кожен рух набуває значення символу внутрішньої боротьби. Таким чином, тілесність у хореографії виступає не лише як естетична категорія, але й як ключовий інструмент для вираження драматургічних і соціально-психологічних сенсів [16, с. 312].

Отже, аналіз творчості провідних балетмейстерів-постановників демонструє, що джаз-модерн танець сформувався як унікальне явище завдяки поєднанню різних культурних і технічних традицій. Досліджені приклади творчості Джека Коула, Боба Фосса та Джерома Роббінса свідчать про те, що саме через хореографічну пластику митці змогли гармонійно поєднати індивідуальний стиль із новаторським драматургічним баченням. У їхніх постановках танець виконував не лише естетичну роль, а й набував соціально-психологічного значення, відображаючи актуальні питання часу та відкриваючи нові можливості для створення жіночих образів.

1.3 Хореографічний образ. Втілення жіночих образів у хореографії.

Метою балетмейстера завжди є демонстрація певного образу через призму танцю. Хореограф-постановник має передати атмосферу певного моменту, розкрити багатогранний хореографічний образ так, щоб це було зрозуміло глядачу. Жоден вид мистецтва не може функціонувати без такого явища, як формування художнього образу. Для представників різних сфер мистецтва – живописців, письменників, поетів, хореографів та інших – цей процес постає фундаментальною основою творчості, відображенням їхнього світогляду та засобом вираження власної індивідуальності. Тому дуже важливо розуміти що таке художній образ у хореографії.

Енциклопедичний словник з культурології пропонує наступне визначення художнього образу: «Характерна для мистецтва форма відображення дійсності, що виражає специфіку мистецького бачення світу. Образ хореографічний відображає абстрактну творчу ідею в конкретній чуттєвій формі. Образ хореографічний – це також окремі творчі прийоми, застосовані митцем (метафори, гіперболи, порівняння тощо), загалом будь-яке похідне від художнього твору. Основними етапами, рівнями

хореографічного образу є: творчий образний задум, художній твір, образ-сприйняття (співтворчість) художнього твору» [11, с. 220]. У наведеному визначенні підкреслюється багатогранність поняття «хореографічний образ» як специфічної форми художнього відображення дійсності. Він трактується не лише як результат втілення творчої ідеї у руховій формі, але й як сукупність прийомів, що забезпечують індивідуальність авторського стилю. Виокремлення етапів становлення образу акцентує динамічний характер цього феномена та його залежність від взаємодії митця й аудиторії.

Образи у хореографії можуть бути різними – ліричними, комічними, героїчними, трагічними... І кожен з цих образів має свої індивідуальні особливості, що дозволяє митцю створювати багатошарові та різноманітні танцювальні композиції. Хореографічні образи створюються за допомогою різних засобів, таких як лексика рухів, малюнки танцю, костюми, музичне оформлення, тощо. Композиційний малюнок танцю відображає провідну ідею або концепцію хореографічного твору, тоді як танцювальна лексика слугує засобом розкриття характеру персонажів через жести, пози, рухи та міміку. Музичний супровід формує ритмічну основу виконання, визначає емоційний тон та сприяє посиленню образності. Закони драматургії, у свою чергу, регламентують побудову танцю, охоплюючи такі структурні елементи, як експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація та розв'язка [5, с. 5-8].

Художня специфіка образу у мистецтві полягає не лише у тому, що він відображає та осмислює дійсність, – він унікальний у своїй здатності створювати новий, вигаданий світ. Саме такі «світи» створюють жіночі образи [8, с. 53-55].

Розглянемо більш детально жіночі образи. Як зазначає у своїй статті Мерлянова О. : «Жіночі танці — це танці, що виконуються виключно жінками; термін жіночий танець у вузькому розумінні застосовується і до

виключно жіночих композицій, і до тих, де жіноча хореографічна лексика присутня серед чоловічих чи змішаних танців.» [10, с. 15].

Жіночий хореографічний образ формується через синтез таких компонентів: композиційна структура танцю, хореографічна лексика (рухи, малюнки, положення тіла, тощо), манера поведінки, темп та характер рухів, а також зв'язок танцю із контекстом традицій (календарний, сімейний, побутовий) [10, с. 15].

Можемо виділити такі характерні риси жіночого хореографічного образу:

1. Пластика та манера виконання. Витонченість, стриманість, помірна жестикуляція, обмеження в амплітуді рухів.
2. Функція і призначення. Жіночий образ у танці має відображати свою роль. Наприклад уособлення певного архетипу (матері, берегині, нареченої, тощо) [10, с. 15].

Формування жіночого хореографічного образу в межах джаз-модерн танцю передбачає поєднання пластики тіла з елементами стилізації історико-культурного контексту. У такій інтерпретації образ жінки набуває багат шарової структури, де поєднуються вишуканість, грайливість, театралізованість. Характер рухів відзначається контрастністю – різка динаміка поєднується з плавними пластичними переходами, пристрасність з ніжністю. Такий підхід дозволяє акцентувати увагу на багатогранності жіночого характеру, його здатності поєднувати емоційну м'якість із силою експресії. В свою чергу композиційна побудова сцен передбачає активне використання групових взаємодій, симетричних та асиметричних малюнків танцю, виділення певних ансамблевих груп. Все це дозволяє персоналізувати жіночий характер, показати його унікальність [8, с. 53-55].

Також важливою складовою є виразність пластики тіла. У джаз-модерн танці жіночий образ відтворюється через роботу корпусу,

акцентовану гру плечей, стегон, хвилеподібні та синкоповані рухи, що апелюють до традицій кабаре, але водночас інтегрують сучасну хореографічну лексику.

Хореографічний образ, зокрема жіночий, являється невід'ємною складовою художньої мови танцю та має ключове значення для розвитку хореографічного мистецтва. Він є результатом втілення творчої ідеї у руховій формі, поєднує композиційні, пластичні, музичні засоби, що у взаємодії утворюють цілісну художню картину. Жіночі образи в хореографії характеризуються багатогранністю, вони можуть мати ліричний, комічний, героїчний чи трагічний характер, кожен з яких виявляє індивідуальні особливості виконавиці й формує багатогранність танцювальної композиції. Саме через жіночий образ розкривається ідея, емоційна насиченість і культурно-естетичний зміст твору, що робить його зрозумілим та виразним для глядача. Жіночий образ у джаз-модерн танці з'являється як синтез традицій та сучасності, де гармонійно поєднуються історико-культурні алюзії та новітня хореографічна мова. Контрастність рухів, поєднання експресії та ніжності, індивідуалізація виконавиці в складі ансамблю дозволяють відтворити багатогранність жіночого характеру[8, с. 53-55].

Отже, у першому розділі виконано послідовну реалізацію поставлених завдань дослідження. Охарактеризовано втілення жіночих образів у хореографії, визначено їхню роль як важливого елементу художньо-образної системи танцю. Показано, що жіночий сценічний образ у хореографічному мистецтві є носієм емоційної глибини, духовності та культурної ідентичності, а його пластичне втілення залежить від поєднання технічних, психологічних і художніх чинників. Проаналізовано джаз-модерн танець як інноваційний стиль, що виник унаслідок синтезу афроамериканських ритмів, класичного балету й модерн-танцю. Зазначено, що джаз-модерн став унікальним явищем XX століття, яке

поєднало імпровізаційність, експресивність і свободу тіла, відкривши нові можливості для художнього самовираження, зокрема у створенні жіночих образів. Досліджено сценічні прийоми створення жіночої образності в джаз-модерн танці, серед яких виокремлено використання контрастної динаміки, ізольованих рухів, пластичної фрагментарності, акцентів у ритмі та міміці. Саме ці засоби формують індивідуальність і психологічну глибину сценічного образу жінки, відображаючи її внутрішні стани та соціокультурні смисли.

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що джаз-модерн танець є важливим художнім інструментом для розкриття жіночої образності у сучасній хореографії. Він поєднує технічну досконалість, емоційну експресію та символічну насиченість, дозволяючи створювати образи, які не лише передають індивідуальність виконавиці, а й відображають ширший культурний і психологічний контекст сучасного танцювального мистецтва.

РОЗДІЛ 2. СЦЕНАРНО-КОМПОЗИЦІЙНА РОЗРОБКА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

2.1. Сценарно-композиційний план хореографічної композиції.

Обґрунтування вибору теми: У сучасному культурно-мистецькому просторі хореографічне мистецтво займає важливе місце як спосіб художнього осмислення навколишньої дійсності, відображення внутрішнього світу людини та соціокультурних процесів. Одним із найвиразніших і найдинамічніших напрямів хореографії сьогодення є джаз-модерн танець. Цей стиль вирізняється експресією, імпровізаційністю, емоційною глибиною та унікальністю кожного виконавця. Він відкриває широкі можливості для пластичного розкриття складних душевних станів і характерів, особливо жіночих образів. Актуальність цієї теми обумовлена зростаючим інтересом до проблеми відображення жіночої ідентичності в хореографії, переосмисленням ролі жінки в сучасному мистецтві та суспільстві, а також прагненням митців шукати новітні форми сценічного вираження жіночої образності. У межах джаз-модерн танцю формується особлива мова руху, яка дозволяє передати не лише ніжність і чуттєвість, а й рішучість, незалежність, внутрішню силу та самодостатність жінки. Дослідження засобів відображення жіночих образів у джаз-модерн танці дає змогу глибше розкрити особливості пластичної виразності, закономірності організації сценічної дії, психологію виконавця і загальну естетику сучасного танцю. Аналіз цієї теми сприяє збагаченню теоретичних знань у галузі хореографії, а також розширенню творчих підходів балетмейстерів і танцюристів у створенні нових сценічних композицій. Отже, тема «Втілення жіночих образів у хореографії засобами джаз-модерн танцю» є цілком обґрунтованою як у науковому, так і практичному аспектах. Вона комплексно охоплює вивчення художньо-естетичних характеристик сучасного танцю, особливостей жіночої пластичності та пошуку

інноваційних засобів сценічного самовираження, що відповідають тенденціям розвитку українського і світового хореографічного мистецтва.

Назва – «Вона».

Тема хореографічної композиції: відображення образу сильної, розкутої та вільної жінки засобами джаз-модерн танцю.

Ідея: розкриття внутрішньої сили, свободи й гармонії сучасної жінки через емоційну пластику джаз-модерн танцю.

Жанр – драматичний.

Форма – масова хореографічна композиція.

Стиль хореографічної лексики – джаз-модерн танець.

Лібрето: у сучасному світі образ жінки зазнає глибоких трансформацій – від традиційних уявлень про ніжність і покору до пробудження сили, свободи та самодостатності. Хореографічна композиція відображає внутрішнє пробудження жінки, її шлях від стриманості до усвідомлення власної цінності, впевненості та розкутості. Через пластику джаз-модерн танцю розкривається духовна енергія жіночої природи, її гармонія між емоційністю, волею та свободою. Це історія про силу, що народжується зсередини, про прийняття себе та подолання внутрішніх бар'єрів.

Хореографічні образи: образ сучасної жінки — сильної, вільної, незалежної, яка розкриває свою внутрішню енергію та впевненість у собі.

Музична основа: у хореографічній композиції використано музичний твір «El Tango de Roxanne» (з кінофільму «Moulin Rouge»), та «Tango» Mgzavrebi, який поєднує пристрасність танго та емоційне напруження, що підсилює контраст між внутрішньою стриманістю та розкутістю героїнь.

Тривалість композиції – 7 хвилин.

Музичний розмір: 4/4.

Костюми: чорні штани та чорно-червоні корсети, що символізують поєднання сили (чорний) і пристрасті (червоний), внутрішньої енергії та жіночої впевненості.

Драматургія хореографічної композиції:

Експозиція (1–24 такти): дівчата з’являються в залі в образі гарних, зосереджених жінок, рухи плавні, що символізує внутрішню скутість. Сцена куріння виступає метафорою внутрішньої скутості та спроби самовираження у рамках соціальних норм. Куріння тут не є звичкою, а виступає жестом самозаспокоєння, способом утримати внутрішній контроль.

Зав’язка (25–54 такти): вихід на сцену, поступове пробудження внутрішньої сили — рухи стають активнішими, чіткішими, з’являються елементи опору, боротьби, виявлення емоцій.

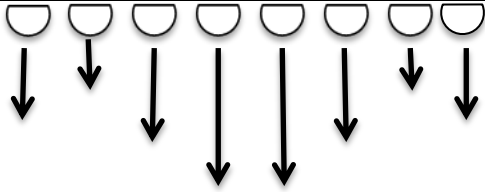
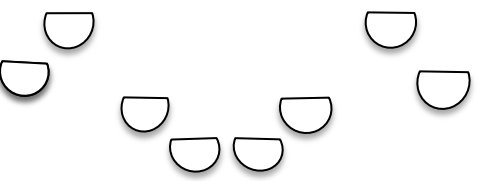
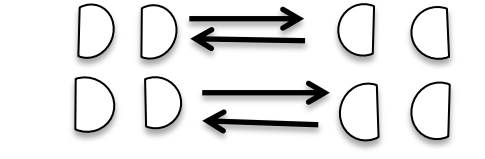
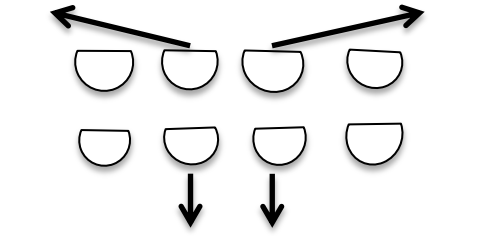
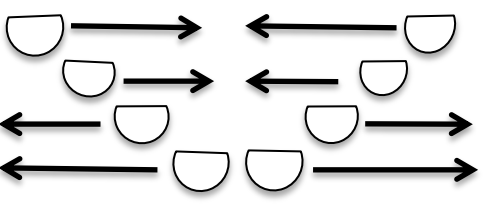
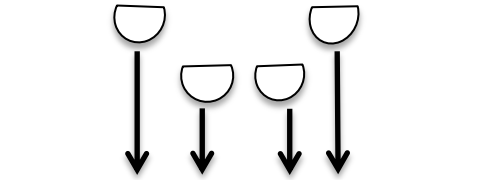
Розвиток дії (55-136 такти): половина дівчат стають більш розкутими та відвертими, виділяються серед інших, інша половина звертають на це увагу та прагнуть бути такими ж.

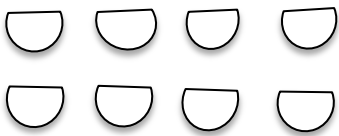
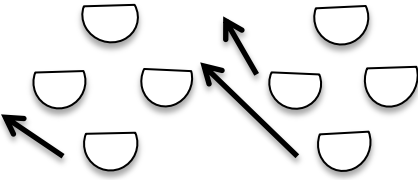
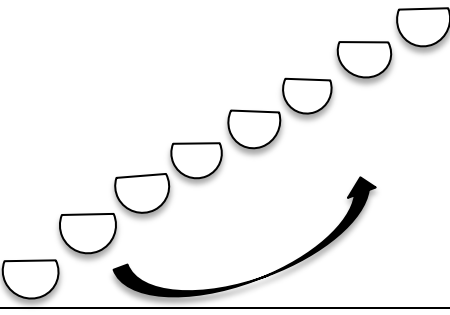
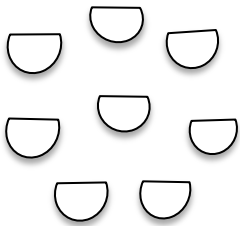
Кульмінація (137-172 такти): вибух емоцій та розкриття повної розкутості — об’єднання усіх героїнь, різкі, амплітудні рухи, акценти корпусом; жінка постає як вільна, впевнена та незалежна.

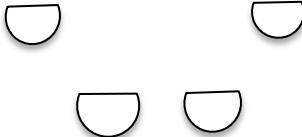
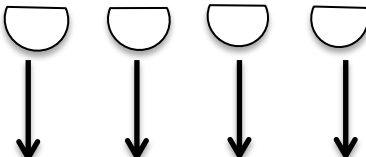
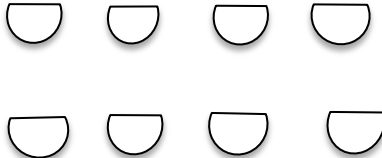
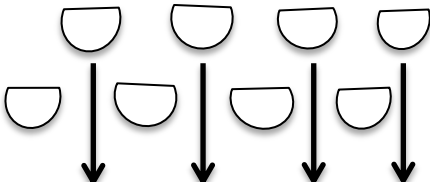
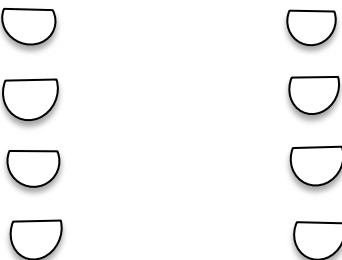
Розв’язка (173-188 такти): гармонійне завершення, жінки зберігають відчуття сили та спокою, рухи стають м’якими, але впевненими — символ внутрішнього балансу між пристрастю та самоповагою.

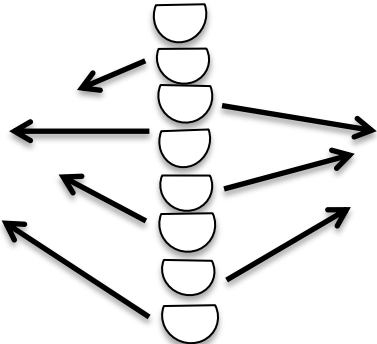
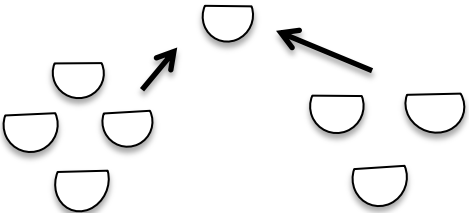
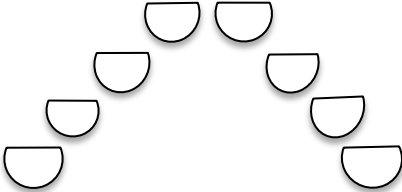
2.2. План мізансцен (малюнки танцю)

1	Дії в глядацькому залі, поступовий вихід а сцену	1-24 такт	Преамбула танцю – вступна частина хореографічної композиції, побудована на елементах пантоміми та театралізованої дії, демонстрація хореографічного образу
---	--	-----------	--

			глядачу, поступовий вихід танцівниць на сцену.
2		25-40 такт	Танцівниці стоять на сцені в різних позах, починають плавно рухатись, показувати себе, розходяться в наступний малюнок
3		41-48 такт	Танцівниці виконують першу комбінацію з використанням активних рухів стегнами та плечами, піруетами, перехід в наступний малюнок.
4		49-54 такт	Переміщення танцівниць по сцені з активним використанням рухів стегнами, перехід в наступний малюнок.
5		55-60 такт	Танцівниці синхронно виконують наступну комбінацію з використанням активних рухів корпусом та руками, з поступовим збільшенням темпу.
6		61-66 такт	Перехід в наступний малюнок, додається використання нижнього рівня та більш амплітудних рухів.
7		67-68 такт	У кадрі залишаються 4 танцівниці, виконують кругові рухи стегнами, активно переміщуються вперед, в наступний малюнок.

8		69-72 такт	На сцену виходять ще 4 танцівниці, усі виконують комбінацію у партері.
9		73-82 такт	Половина дівчат поступово починають виділятися, відчувати свою внутрішню силу. Це відображається у хореографії динамічними, різкими, домінуючими рухами.
10		83-92 такт	Активне переміщення танцівниць по сцені, що зумовлене посиленням музичної напруги та динаміки. У хореографії використовується багато обертів.
11		93-98 такт	Після активного переміщення у просторі дівчата різко зупиняються, звертають увагу на солістку та падають, тим самим зникають з кадру.
12		99-110 такт	В кадрі залишається лише одна дівчина, вона поступово розпускає волосся, що стає символом переходу від стриманості до самовираження. Розпускання волосся підкреслює звільнення від внутрішніх обмежень, розкриття власної сили.

13		111-136 такт	На сцені з'являються ще 3 дівчини з розпущеним волоссям, усі виконують комбінацію зі стільцями, що уособлює розкутість та прояв жіночої енергії.
14		137-152 такт	На сцену виходять інші 4 дівчини в чорних корсетах, з початку їхні рухи наповнені стриманістю, внутрішньою боротьбою. Згодом, розпускаючи волосся, вони звільняються від внутрішніх обмежень, демонструючи розкриття жіночої сили й емоційності.
15		153-168 такт	У кадрі з'являються всі 8 дівчат, виконують амплітудну комбінацію з використанням обертів, батманів, широких рухів корпусом, що підкреслює рішучість, впевненість у собі.
16		169-172 такт	Зміна малюнку – друга лінія просувається вперед активними кроками, різко зупиняються, виконують рухи руками та плечами, за імпульсом грудної клітини переходять в наступний малюнок.
17		173-176 такт	Усі танцівниці переходять в наступний малюнок, виконують свінгові рухи корпусом та руками, переходять в одну колону.

18		177- 178 такт	Стоячи в одній колоні, дівчата по черзі виконують комбінацію з використанням нижнього та середнього рівня, після чого розгодяться в наступний малюнок.
19		179- 184 такт	Солістка по центру виконує фуєте, поступово прискорюючись, дівчата підходять до неї, тягнуться руками в центр.
20		185- 188 такт	Фінальна точка.

ВИСНОВОК

У результаті проведеного дослідження було здійснено комплексний аналіз засобів втілення жіночих образів у хореографії засобами джаз-модерн танцю. З'ясовано, що джаз-модерн є одним із найдинамічніших і найвиразніших напрямів сучасного танцю, який поєднує технічну досконалість, імпровізаційність і глибоку емоційність. Його особливість полягає у синтезі афроамериканських ритмів, класичної школи та модерн-естетики, що створює унікальні умови для художнього самовираження виконавця.

Доведено, що в контексті сучасної культури джаз-модерн танець виступає ефективним засобом розкриття жіночої ідентичності та внутрішнього світу. Через поєднання динамічних і пластичних рухів, контрастної динаміки, ізольованих рухів і музичних акцентів створюються глибокі, психологічно насичені сценічні образи. Виявлено, що пластика джаз-модерну дозволяє передати широкий спектр жіночих станів — від ніжності й чуттєвості до рішучості, сили та незалежності.

У ході дослідження проаналізовано творчість провідних балетмейстерів ХХ століття — Джека Коула, Боба Фосса, Джерома Роббінса, які стали засновниками і популяризаторами джаз-модерн танцю. Їхні постановки засвідчили, що танець у цьому стилі набуває не лише естетичної, а й соціально-психологічної функції, відображаючи зміни у сприйнятті ролі жінки в суспільстві. Саме через хореографічну пластику митці зуміли поєднати технічну складність із глибоким змістом, створюючи багатогранні жіночі образи.

У процесі роботи визначено, що жіночий сценічний образ у хореографії є важливим носієм емоційної глибини, духовності та культурної ідентичності. Його пластичне втілення залежить від гармонійного поєднання технічних, психологічних і художніх

чинників. Засоби джаз-модерн танцю — ізоляція, поліритмія, поліцентрія, динамічність та імпровізаційність — формують індивідуальний стиль виконавиці, дозволяючи виявити її внутрішній світ і творчий потенціал.

Практичним результатом дослідження стала розробка концепції хореографічної композиції у жанрі джаз-модерн танцю, спрямованої на відображення образу сильної, розкутої та вільної жінки. Ідея постановки полягає у розкритті гармонії внутрішньої сили, свободи й емоційності сучасної жінки, яка долає внутрішні бар'єри та утверджує власну індивідуальність через рух.

Отже, можна стверджувати, що джаз-модерн танець є потужним інструментом художнього самовираження і засобом глибокого розкриття жіночої образності у сучасній хореографії. Його виразні можливості відкривають нові перспективи для балетмейстерів і виконавців у створенні сценічних композицій, що поєднують технічну майстерність, емоційність та філософську глибину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анахіна Т. Зародження та становлення джазового мистецтва як самостійної галузі. Наука онлайн: Міжнародний електронний науковий журнал. 2019. № 10. С. 17–21.
2. Баканча Л., Яцеленко А. Поєднання джаз-танцю з іншими стилями в хореографії. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020.
3. Банникова В. Історія виникнення джазового танцю. Всеосвіта. 2021. № 5. С. 12–14.
4. Банникова В., Федорова О. В. Синтез поезії та танцю в культурі афроамериканців. Київ : МФ КНУКіМ, 2021.
5. Гуменюк І. А. Особливості втілення художнього образу засобами неокласичної хореографії. Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. 2024. С. 5–8.
6. Холов Т. Особливості та рецепція афро-джаз танцю. Українське хореографічне мистецтво в контексті світової художньої культури / ред. О. А. Плахотнюк. Львів : ЛНМА, 2020. С. 316.
7. Король А. Художня образність та символічність жіночих партій у балетах української тематики середини ХХ століття. Мистецтвознавчі записки. 2018. № 33. С. 9–11.
8. Лещенко О. Перспективи розвитку сучасного мистецтва хореографії. Матеріали першої всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Умань, 2024. С. 53–55.
9. Луганська Ю. О. Особливості хореографічної взаємодії партнерів у стилі джаз-модерн. Херсонський державний університет, 2020. 34 с.
10. Мерлянова О. Жіночі танці в українській народній хореографії. Київ : Київський національний університет культури і мистецтв, 2009.
11. Плахотнюк О. Джаз-танець у мистецтвознавчому дискурсі сьогодення. Розвиток художньо-естетичного світогляду майбутніх

- учителів хореографії на основі інтегративного підходу / за ред. О. В. Мартиненко. Бердянськ : БДПУ, 2015. С. 220–236.
12. Плахотнюк О. Культурно-мистецький вплив джаз-танцю на формування модних тенденцій ХХ століття. Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2019. № 39. С. 3–6.
 13. Погребняк М. Сценічний (театральний) джаз-танець: витоки та естетичні особливості. Молодий вчений. 2018. № 2.2. С. 42–45.
 14. Розвиток художньо-естетичного світогляду майбутніх учителів хореографії на основі інтегративного підходу / за ред. О. В. Мартиненко. Бердянськ : БДПУ, 2015. 240 с.
 15. Українське хореографічне мистецтво в контексті світової художньої культури / ред. О. А. Плахотнюк. Львів : ЛНМА, 2020. 320 с.
 16. Carter A. The Routledge Dance Studies Reader. 3rd ed. London : Routledge, 2020.
 17. Houghton D. Jazz Dance: Roots and Branches. Gainesville : University Press of Florida, 2017.
 18. Khukhra L. Modern Jazz Dance and Contemporary Dance: Genesis and Development in Ukraine. Young Scientist. 2019. № 8 (72).
 19. Nalett J. History of Jazz Dance: Adapted from Jump Into Jazz / Minda Goodman Kraines, Esther Pryor. 5th ed. New York : McGraw Hill, 2005.